

Atıf/Citation

Erhan, K., (2021), Tekirdağ ilinde bağcılık ve bağ turizmi. Doğu Coğrafya Dergisi, 26(45), 125-138

TEKİRDAĞ İLİNDE BAĞCILIK VE BAĞ TURİZMİ

Viticulture and Vineyard Tourism in Tekirdağ Province

Dr. Öğr. Üyesi Kübra ERHAN*

Öz

Uygun ekolojik koşulları ve binlerce yıllık kültürel birikimi, bağcılığın Tekirdağ'da önemli ekonomik kaynaklardan biri olmasını sağlamıştır. Trakya dâhilinde Tekirdağ, il dâhilinde de Şarköy ve Süleymanpaşa ilçeleri bağ alanı ve üzüm üretiminde önde gelir. Sofralık ve şaraplık üzüm üretiminin yapıldığı sahada, şaraplık üzüm bağ alanları, toplam bağ alanlarının %66,3'ünü oluşturur. Özellikle Şarköy, şaraplık üzüm üretimi ve bazı büyük işletmelerin yanı sıra butik şarap üreticileriyle de dikkat çeker. Butik üretim tesislerinin içinde yer aldığı bağlar, ürünleri ve sunduğu hizmetlerle, sahanın bağ turizminde cazibe merkezi haline gelmesinde etkili olmuştur.

Bağcılık kültürünün saha turizmindeki etkisini değerlendirmek amacıyla yapılmış olan bu çalışmada, sahanın bağ alanları ve üretim değerleri açısından Türkiye ve Marmara Bölgesi içerisindeki yeri, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verileri ışığında incelenmiş, ihtiyaç duyulan bilgiler butik işletmelerden alınarak değerlendirilmiştir. Bölgenin turizm potansiyelini harekete geçirebilmek için birkaç butik işletmenin dahil olduğu Trakya genelinde 2014 yılında bir bağ rotası oluşturulmuştur. Kırklareli, Tekirdağ ve Gelibolu'daki toplamda 12 butik işletmenin yer aldığı bağ rotasının merkezinde Tekirdağ bağları bulunur. Rota içindeki 12 bağın 7'si Tekirdağ ilinde; Marmara Ereğlisi, Süleymanpaşa ve Şarköy ilçelerinde yer alır. Bağlar, üretim tesisleriyle doğa içinde kursal turizmin de bir parçası olarak sahanın alternatif turizm kaynaklarından birini oluşturmaktadır. Dinlenmek, rutinden uzaklaşmak, yeni yerler keşfetmek, yöresel ürünleri tanımak-tatmak, deniz-bağ manzarasından faydalanmak, şarap tesislerini görmek, bağ bozumuna katılmak, üretim sürecine tanıklık etmek, yerel şarapları tatmak gibi çeşitli amaçlarla başta İstanbul olmak üzere çevre illerden gelen ziyaretçiler için Tekirdağ önemli bir destinasyon alanı olmuştur.

Anahtar Kelimeler; Trakya, Tekirdağ, Bağcılık, Turizm, butik işletme

Abstract

Viticulture has been one of the important economic resources in Tekirdağ due to favourable ecological conditions and cultural heritage of thousands of years history. In respect of vineyard area and grape harvesting, Şarköy and Süleymanpaşa are the leading districts in Tekirdağ which is the leading grape producer province of Thrace Region. Vineyard for vinification constitutes 66.3% of the total vineyards where grape is also produced for fruit market. Şarköy attracts attention with its wine grape production and some big businesses as well as boutique wine producers. Vineyards with its boutique production facilities, products and services have an important role in making the area a center of attraction in vineyard tourism.

In this study, it is aimed at evaluating the effect of viticulture culture on field tourism. It has been examined the area's importance in Marmara Region and Turkey in respect of its vineyards and

* Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü. kerhan@nku.edu.tr , ORCID ID: 0000-0002-5391-8435.

production potential in the light of Turkey Statistical Institute (TUIK) data. The required data was obtained from boutique facilities. In order to activate the tourism potential of the region, a few boutique enterprises established a vineyard route throughout Thrace in 2014. Tekirdağ vineyards are in the heart of the vineyard route, where a total of 12 boutique businesses are located in Kırklareli, Tekirdağ and Gelibolu. 7 of the 12 vineyards within the route are in the province of Tekirdağ; located in Marmara Ereğlisi, Süleymanpaşa and Şarköy districts. With its production facilities, Vineyards become one of the alternative tourism of the area as a part of rural tourism in nature. Tekirdağ has become an important tourism destination for visitors from the surrounding provinces, especially Istanbul, for various purposes such as resting, getting away from the routine, discovering new places, getting to know local products, enjoying the view of the sea-vineyard, seeing the wine facilities, attending the harvest, witnessing the production process, and tasting local wines.

Keywords; Trakya, Tekirdağ, viticulture, tourism, boutique business

1. Giriş

Günümüzün hızla büyüyen ve gelişen sektörlerinden biri turizm sektörüdür. Turizm algısının değişmesiyle, turizm türleri çeşitlenirken, birçok ürün de turizm sektörü içinde yerini almıştır. Bağ alanları ve üzüm de bunlardan biridir.

Turizm; en kısa tanımıyla zevk için yapılan geziler olarak tanımlanmakla birlikte; bir bölge ya da ülkeye turist çekmek için alınan her türlü önlem, gelir getirici ekonomik sektörlerden birisi, dinlenme, eğlenme, görme, tanıma, bilgi ve görgüsünü artırma gibi çeşitli amaçlarla yapılan seyahatlerdir (Doğanay,2001:11-12). Doğal, tarihsel, kültürel çekiciliklerle ilgili farkındalığın artması ve bu çekiciliklerin turizme kaynak oluşturmalarıyla, turizm tipleri de çeşitlenmekte, birbirleriyle ilişkili turizm türleri ortaya çıkmaktadır.

Üretenle tüketenin bir arada ve tüketenin üretimin bir parçası olmasını sağlayan kırsal turizm çerçevesinde son yıllarda gündeme gelen bağcılık ve şarap turizmi, dünyada talep gören bir turizm faaliyeti haline gelmiş, ülkemizde de alternatif turizm kaynakları içerisinde yerini almaya başlamıştır. Bağcılık turizmi; bağcılık ve üzüm yetiştiriciliğinden, şarap tadımı, tarihi ve kültürüne kadar pek çok turistik aktiviteyi içermektedir (Soykan, 2003:2, Köse ve Çelik,2017:29-31). Bağ turizmi içinde yer alan bir turistik ürün çeşidi olarak şarap turizmi ise özel ilgiye hitap eden, kültürel turizm, kırsal turizm, agroturizm ve eko-turizm özellikleri gösteren karmaşık ve bütünlük bir bölgesel turizm çeşidi olup (Yıldız, 2009:52) ziyaretçilerin öncelikli amaçları arasında yer alan şarap tadımı ve şarap üretimi yapılan bölgelerin doğal özelliklerini keşfetme maksadıyla üzüm bağlarına, şarap imalathanelerine, şarap festivallerine ve şarap sergilerine yapılan ziyaretleri içermektedir (Carlsen, 2001:5'den akt., Hall et all., 2000). Ayrıca belli bir kitlenin özellikle şarap tadım amacıyla şarap üretim yerlerini ziyaret etmeleri gastronomi turizmini de ortaya çıkarmaktadır (Özdemir ve Altın:2019). Bu değerlendirmeler, bağ turizminin diğer turizm türleri ile ilişkili olarak çok yönlü bir turizm türü olduğunu göstermektedir.

Sahip olduğu doğal coğrafi özelliklerin (iklim, toprak, konum özellikleri) ve köklü bir bağcılık kültürünün öncülüğünde Tekirdağ, ülkemizdeki önemli bağ turizm destinasyonlarından biridir. Bağ turizmini canlandırmak amacıyla yakın yıllarda bazı butik işletmelerin dahil olduğu bir bağ rotası oluşturulmuştur. Tarihte Diyanisos Şarap Yolu olarak adlandırılan rotanın, Trakya sınırları içerisinde yer alması sahayı daha ilgi çekici yapmaktadır (Yılmaz, 2018:40).

Trakya Bağ Rotası içerisinde Tekirdağ'da bulunan butik işletmeler, şarap turizmi ile ön plana çıkmaktadır. Bağ alanlarının ortak özelliği ise üretim tesislerinin bağ alanları içerisinde yer almasıdır. Tur programları çerçevesinde ya da şahsi olarak bağları ziyaret eden belli bir kitle bulunmaktadır. Bazı butik işletmeler belli gün ve saatlerde bir program çerçevesinde bağ gezisi, üretim yerlerinin tanıtımı ve şarap tadımı şeklinde hizmet vermektedir. Program dışında gelen ziyaretçiler ise alışverişini yapmakta dilerlerse bağ alanında vakit geçirebilmektedirler. Bağ alanlarını gezme, şarap üretim tesislerini görme ve üretim süreci hakkında bilgilendirilme, bağ bozumuna katılma, şarap tadımı, yöresel ürünleri tatma ve yörenin kültürel özellikleri hakkında bilgi sahibi olmak gibi çeşitli aktiviteleri kapsayan bağ turizmi, tanıtımlar ve tavsiyeler neticesinde giderek ilgi gören bir turizm çeşidi olmuştur.

2. Veri ve Yöntem

Çalışmada kullanılan temel veriler, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Tekirdağ Bağcılık Enstitüsü ve Trakya Bağ Rotası bünyesindeki butik üreticilerden derlenmiştir. Farklı bilim dallarında yapılmış olan tez, makale, rapor ve bildiri çalışmalarından yararlanılıp, Trakya Bağ Rotası dahilinde Tekirdağ ili sınırları içerisindeki butik üreticiler ziyaret edilerek süreç yerinde gözlemlenmiştir. Tekirdağ'ın bağ alanları ve üretimi ile Türkiye ve Marmara Bölgesindeki yeri, on yıllık süreçteki (2010-2019) değişimleri ile günümüzdeki durumu istatistiki veriler üzerinden değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında hazırlanan tablolarda oran ve indeks değerleri kullanılmıştır. Tekirdağ ili sınırları içerisinde rota bünyesindeki butik şarap üreticileri öncülüğünde, sahanın bağ turizmi potansiyeli ve mevcut durumu hakkında değerlendirmelerde bulunulmuştur.

3. Tekirdağ İlinde Bağcılık

Ekonomik anlamda bağcılık optimal iklim kuşağı olarak Türkiye'nin de içinde bulunduğu 34°-49° kuzey-güney enlemleri arasında ılıman iklim kuşağında sürdürülen tarımsal bir faaliyettir (Kiracı ve Şenol, 2017:123). Türkiye'nin tarımsal yapısında önemli bir yere sahip olan bağcılık, eski ve köklü bir kültüre sahiptir (Semerci vd., 2015:42). Tarımsal ürün çeşitliliği içinde her ilde en az %1 bağ alanı bulunmaktadır. Dünya 2019 yılı bağ alanı bakımından beşinci ve üzüm üretimi bakımından altıncı sırada yer alan Türkiye'nin uygun bağ ekolojisi, zengin asma çeşitliliği, toplumun bağcılık deneyimi ve tarihsel kültürü bu durumun ortaya çıkmasını sağlamıştır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2019, Kiracı ve Şenol, 2017:122).

Türkiye yüzölçümünün %57,86'sı ekolojik olarak üzüm yetiştiriciliği için uygun alanlar olarak belirlenmiştir. Özellikle iklim (sıcaklık, yağış değerleri), yükselti, vejetasyon süresi parametreleri bakımından ülkenin batısı ekolojik şartlar açısından en uygun bölgelerdir (Sırlı vd. 2015:60). Ege Bölgesi bağ alanı ve üzüm üretimi en fazla olan bölge olurken, bu bölgeyi sırasıyla Akdeniz, Güneydoğu, Orta Anadolu, Marmara, Doğu Anadolu ve yüksek nem nedeniyle bağcılık potansiyelinin düşük olduğu Karadeniz Bölgesi izlemektedir (Kiracı, 2018:1) Dünya Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) verilerine göre 2019 yılı dünya üzüm üretim alanı 70 milyon dekar alan olup, 77 milyon ton üzüm üretilmiştir (FAO,2019). Dünya üzüm alan ve üretiminde önemli bir yere sahip olan Türkiye'de yıllık değişim göstermekle birlikte 2019 yılı bağ alanları 4.054.387 dekar olup, 4.100.000 ton üzüm üretilmiştir. Tekirdağ ilinin ise 2019 yılı bağ alanları 37.971 dekar alan ve üzüm üretim miktarı da 39.558 tondur (Tablo 1). İlde kurutmalık üzüm üretimi, nem ve sıcaklık toplam değerlerinin yeterli olmayışından dolayı yapılamamaktadır.

Tablo 1: Türkiye ve Tekirdağ 2019 yılı bağ alanları ve üretim miktarları

Ürünün Türü	Türkiye			Tekirdağ		
	Üretim Alanı (da)	Üretim Miktarı (ton)	Verim (kg/da)	Üretim Alanı (da)	Üretim Miktarı (ton)	Verim (kg/da)
Sofralık Üzüm	2.180.163	2.050.000	940	12.804	12.964	1012
Şaraplık Üzümler	591.234	451.000	762	25.167	26.594	1056
Kurutmalık Üzüm	1.282.990	1.599.000	1246	-	-	-
Toplam	4.054.387	4.100.000	1011	37.971	39.558	1041

Kaynak: TÜİK,2019.

Türkiye'nin son on yıllık süreçte sahip olduğu bağ alanları Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre yaklaşık %15 oranında azalarak 4.054.387 da gerilemiştir. Bu durum üretimi de yansıyarak mevcut süreçte %4 oranında bir azalma gerçekleşmiştir (Tablo 2).

Tablo 2: Son on yılda (2010-2019) Türkiye bağ alanları ve üretim değerlerindeki gelişim (indeks:2010=100)

Yıllar	Bağ Alanı (da)	İndeks	Üretim (ton)	İndeks	Verim (kg/dekar)	İndeks
2010	4.777.856	100	4.255.000	100	890	100
2011	4.725.454	99	4.296.351	101	909	102
2012	4.622.959	97	4.234.305	100	916	103
2013	4.687.922	98	4.011.409	94	856	96
2014	4.670.929	98	4.175.356	98	894	100
2015	4.619.557	97	3.650.000	86	790	89
2016	4.352.269	91	4.000.000	94	919	103
2017	4.169.068	87	4.200.000	99	1007	113
2018	4.170.410	87	3.933.000	92	943	106
2019	4.054.387	85	4.100.000	96	1011	114

Kaynak: TÜİK, 2010-2019.

Türkiye coğrafi bölgeleri içerisinde üretim bakımından beşinci sırada yer alan Marmara Bölgesi (Kiracı, 2018:1), bağ üretim alanları 2010 yılına göre yaklaşık %24 oranında gerileyerek 202.593 dekara düşmüştür. Marmara Bölgesi 2019 yılı itibarıyla Türkiye bağ alanlarının %4,9'luk kısmına sahiptir. 2019 yılı toplam 4.100.000 ton gerçekleşen üretimin ise %5,2'lik kısmını üretmiştir. Marmara Bölgesi içerisinde yer alan illerden en fazla bağ alanı ve üretim miktarına sahip olan iller sırasıyla Sakarya (53.152 da), Çanakkale (46.168 da), Tekirdağ (37.971 da) ve Bursa (26.660 da)'dır. Bu iller içerisinde Sakarya hariç, diğerlerinin bağ alanları on yıllık süreçte gerilemiştir (Tablo 3). Marmara Bölgesi'nde 2010 yılına göre bağ alanı artan iller Kocaeli, Sakarya ve Yalova'dır. Diğer illerde bağ alanları mevcut süreçte gerilemiş, en fazla gerileme ise Edirne (%-75,2), Bursa (%-62,5) ve Balıkesir (%-42,7) illerinde gerçekleşmiştir (Tablo 3).

Tablo 3: Marmara Bölgesinde yer alan illerin son on yılda bağ alanı değişimi (2010-2019), verim ve üretim (2019)

İller	2010 (da)	2019 (da)	Değişim (% +, -)	2019 Yılı Üzüm Üretimi (ton)	2019 Yılı Verim (kg/da)
Balıkesir	23.701	13.595	-42,7	12.553	923
Bilecik	15.724	12.427	-21,0	5.587	449
Bursa	71.020	26.660	-62,5	34.612	1298
Edirne	20.196	5.017	-75,2	6.573	1310
Kocaeli	2.211	2.449	10,7	2.989	1220
Kırklareli	6.321	4.532	-28,4	4.425	976

Sakarya	36.106	53.152	47,2	63.313	1191
Tekirdağ	42.018	37.971	-9,7	39.558	1041
Yalova	155	162	4,5	172	1061
Çanakkale	49.543	46.168	-6,9	43.628	944
İstanbul	694	460	-33,8	486	1056
Toplam	267.689	202.593	-24,4	213.896	1055
Türkiye	4.777.856	4.054.387	-15,2	4.100.000	1011
Oran (%)	5,6	4,9		5,2	

Kaynak: TÜİK, 2010-2019.

Bölge içerisinde Tekirdağ, bağ alanları bakımından %-9,7 oranında bir değişime sahne olmuştur. İlin bağ alanları dağılımı incelendiğinde, bağ alanı ve üretim bakımından Şarköy ilk sırada yer alır. Şaraplık 20.000 da ve sofralık 9.650 da alan olmak üzere toplam 29.650 dekar bağ alanı ile Tekirdağ bağ alanlarının %78'ine sahiptir. Şarköy'ü %18'lik payla (6.700 da) Süleymanpaşa ilçesi takip etmektedir. Mevcut bağ alanlarının %4'lük kısmı ise diğer ilçelerde yer alır. TÜİK 2019 yılı verilerine göre bağ alanı bulunmayan ya da en az bağ alanına sahip olan ilçeler, Çerkezköy, Kapaklı (9 da), Ergene (17 da) ve Çorlu (33 da)'dur (Tablo 4). Sanayinin öncelikli sektör olduğu bu illerden, Kapaklı ve Ergene 2012 yılı 6360 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanun'u gereği sonradan kurulmuş ilçelerdir (Koday ve Erhan; 2021:101). Ergene ilçesi, Çorlu'ya bağlı idari ünitelerin, Kapaklı ilçesi Çerkezköy'e bağlı idari ünitelerin ayrılarak oluşturulduğu ilçelerdir. Alan itibarıyla Çorlu'nun yüzölçümü azalsa da bağ alanlarında artış görülür. Bu artış hobi amaçlı yeni kurulan bağ alanları ile ilgilidir. Bu trend il genelinde yayılmakla birlikte genel bağ alanını fazla etkilememektedir. Bağcılığa merak saranlar, kendi üzümünü yetiştirmek, çeşitli ürünler üretmek amacıyla küçük parsellerde hobi amaçlı bağcılığa yönelmişlerdir. İl genelinde bağ alanlarının azalmasında, bağ sökülerinin yeni dikilenlerden fazla olması, üzümde devlet desteğinin yetersizliği ve şarap sektöründe yüksek vergi oranları üreticileri desteğin fazla olduğu başta zeytin olmak üzere diğer üretim türlerine yönelmelerine neden olmuştur (GTHB, 2013:102).

Tablo 4: Tekirdağ son on yılda bağ alanı değişimi (2010-2019), verim ve üretim (2019).

İlçeler	2010 (da)		2019 (da)		Değişim (% +, -)	2019 Yılı Verim (kg/da)	2019 Yılı Üzüm Üretimi (ton)
	Sofralık, Çekirdekli	Şaraplık	Sofralık, Çekirdekli	Şaraplık			
Çerkezköy	130	100	-	-	-100,0		
Çorlu	-	10	-	33	230,0	848	28
Ergene*	-	-	17	-	-	412	7
Hayrabolu	14	-	60	-	328,6	400	24
Kapaklı*	-	-	9	-	-	667	6
Malkara	1.100	-	1.200	-	9,1	825	990
Marmara Ereğlisi	20	160	16	86	-43,3	453	39
Muratlı	50	50	78	88	66,0	783	130
Saray	25	10	24	10	-3,0	1.205	41
Süleymanpaşa	2550	8.150	1.750	4.950	-37,4	1.054	7.064
Şarköy	9649	20.000	9.650	20.000	0,0	1.053	31.229
Toplam	13.538	28.480	12.804	25.167		1.041	39.558
	42.018		37.971		-9,7		

Kaynak: TÜİK,2010-2019. * 2010 yılında Kapaklı ve Ergene ilçeleri mevcut olmadığı için bu ilçelerin tabloda on yıllık süreçteki değişimi belirtilmemiştir.

Tekirdağ ili genelinde bağ alanlarının on yıllık süreçteki değişimleri incelendiğinde, Çorlu ve Hayrabolu bağ alanı artışının fazla olduğu ilçeler olarak dikkat çeker. Çerkezköy ise olumsuz yöndeki değişimin en fazla yaşandığı ilçedir. 2010 yılında 230 dekarlık bağ alanına sahip Çerkezköy'de mevcut süreçte bağ alanları ortadan kalkmıştır. Kendisinden ayrılan idari ünitelerle kurulan Kapaklı ilçesi ise az da olsa bağ alanı ve üretime sahiptir. Marmara Ereğlisi de bağ alanı azalan ilçelerden biridir. Bağ alanının en fazla olduğu Şarköy'de alan olarak önemli bir değişim yaşanmazken, Süleymanpaşa ilçesinde %-37 oranında bir gerileme olmuştur. Bu değişimde ilin merkezi konumdaki Süleymanpaşa ilçesinde nüfus artışıyla birlikte, yerleşmenin yatay yönde gelişmesiyle şehir alanının çevreye doğru genişlemesi bağ alanlarının ortadan kalkmasına, mevcut üreticinin de ürününün değer bulamamasından kaynaklı bağcılıktan vazgeçmesiyle ilgilidir. Bağ alanları ile orantılı olarak 2019 yılı üretimin

%96,8'ini veren Şarköy ve Süleymanpaşa başta olmak üzere toplamda 39.558 ton üretim gerçekleşmiştir. Bunun %67,2'si şaraplık, %32,8'i sofralık üzümlerdir (Tablo 4).

TEKEL'in özelleştirilme dönemi, şaraplık üzüm alan ve üretimindeki değişimlerde özellikle Tekirdağ için bir dönüm noktasıdır. Özelleştirme süreci ve bunun etkisi ile üreticinin pazarlama sorunu yaşamaması ayrıca yüksek vergi oranları şarap bağ alanları ve üretiminde düşüşe yol açmıştır (Güngör vd. 2012, s.678). Türkiye genelinde şaraplık üzüm bağ alanında mevcut dönemde 2004'ten sonra 2007 yılına kadar bir düşüş gözlenmektedir. 2004 yılında 700.000 dekar olan şaraplık üzüm bağ alanı 2007 yılında 682.800 dekara gerilemiştir. Tekirdağ'da ise şaraplık üzüm bağ alanı 2004 (64.870 dekar) yılından sonraki süreçte sürekli azalarak özelleşmeden sonra 2007 yılında 28.299 dekara gerilemiş, üretim miktarında da aynı şekilde düşüş kaydedilmiştir. TEKEL tarafından yapılan yönlendirme sonucu üretilen üzüm çeşitlerine özel sektörden talep olmaması nedeniyle ürünün üreticinin elinde kalması (Yüksek, 2008:47), ürünün değerini bulamaması ve vergiler bağ alanlarının sökülmesine yol açmıştır. 2004 yılında 57.643 ton olan şaraplık üzüm üretimi 2007 yılında 28.789 tona düşmüştür. Şaraplık üzüm bağ alanı ve üretimi gerilerken 2006 yılından itibaren sofralık üzüm bağ alanı ve üretimi artmaya başlamıştır. Tekirdağ artış trendini yeniden yakalamış olsa da henüz özelleşmeden önceki alan ve üretim miktarını yakalayamamıştır.

3.1 Tekirdağ Bağlarının Doğal ve Kültürel Çevre ile İlişkisi

Yaklaşık 6000 yıllık bağcılık kültürüne sahip olan Türkiye, asmanın anavatanı ülkelerden olup, bünyesinde barındırdığı birçok toplumun uğraşı ve geçim kaynağından biri bağcılık olmuştur (Kiracı ve Şenol:2017:123). Asmanın, sikke, heykel, kral taçları, kutsal törenlerde, yiyecek ve içecek kapları gibi birçok eşyaya resmedilmesi, yaprağından meyvesine kullanım çeşitliliği, tedaviden kutlamalara kadar kutsal sayılan şarabın da elde edildiği bitkinin Anadolu'da doğusundan batısına birçok medeniyet için özel anlam taşıdığı görülmektedir (Orhan vd., 2011:72-74).

Trakya'nın eski yerleşenlerinden olan Traklara kadar köklü bir geçmişe sahip bağcılık (Demirbükler, 1983:14), sahanın uygun ekolojik koşulları neticesinde günümüze kadar sürdürüle gelmiş bir faaliyettir. Asmanın ekolojik istekleri, iklim (sıcaklık, yağış), yer, yön ve toprak yapısı kapsamında değerlendirildiğinde; yıllık sıcaklık ortalaması 10°C 'den düşük olmayan ve yıllık ortalama 500-600 mm yağış alan yerlerde sulama gerektirmeden ekonomik olarak bağcılık yapılabilir (Yüksek, 2008:13, Sırlı vd., 2015:56). Bu temel faktörler bağlamında değerlendirildiğinde Tekirdağ; yıllık ortalama 14°C sıcaklık ve yıllık 600 mm'ye yaklaşan yağış değerleri ve taşlı, killi ve kireçli toprak yapısıyla bağcılığın etkin bir şekilde yürütüldüğü illerden biridir.

Bağcılık ve şarapçılık açısından önemli bir terim olan terroir terimi; coğrafi konum, iklim, toprak ve asma bileşenlerine uygulanan kültürel işlemlerin bileşimini ifade eden, bağcılık ve şarapçılıkla özdeşleşmiş bir terimdir. Tekirdağ'ın ekonomik anlamda üzüm yetiştirilen enlemler arasında yer alması (40-41°K), dağ -vadi konseptinde bağların Ganos Dağları'nın güneye bakan yamaçları ile vadilerde ise kuzey-kuzeydoğu yönlerinde bulunması, denize yakınlık, deniz seviyesinden 650-700 m'lere kadar bağcılığın yapılabilmesi, çeşit zenginliğine de yansımıştır (Bahar vd, 2010:156-159). Tekirdağ'da yetiştirilen üzüm çeşitlerinden şaraplık olarak; Semillion, Cabernet S., Gamay, Yapıncak, Cinsaut, Merlot, Sauvignon Blanc, sofralık olarak ise Cardinal, Alphonse L., M. Palieri, Red Globe, Trakya İlkeren ile aşılınmış melez türler yetiştirilmektedir (Kiracı, 2018:95).

Rüzgâr şartları bağcılık faaliyeti için ayrı bir öneme sahiptir. Bu nedenle bağ alanlarına zarar vermesi ve hasadı geciktirmesinden dolayı kuzey rüzgarlarından etkilenmeyecek şekilde güney cepheler tercih edilmiştir. Her zaman hafif bir esintinin varlığı, havalanma ve mantar oluşumunu önlemesinden dolayı tercih edilmektedir. Nitekim rota dahilindeki bağların denize yakınlıktan dolayı denizden gelen rüzgarlara açık olması, Şato Nuzun, Şato Kalpak gibi yamaçta yer alan bağlarda sürekli esintinin bulunması, bağcılığı olumlu yönde destekleyecek katkılar sağlamaktadır. Bağ alanının konumu, yönü, yükseltisi, gibi faktörlerle ilişkili mikro iklimler, aynı bağ alanında farklı üzüm çeşitlerinin yetişmesine imkân tanımaktadır. Ayrıca aynı iklim bölgesinde olsa bile yükselti, yön, denize karşı konum, toprak yapısı gibi değişkenler aynı cins üzümün aynı yöntemlerle üretilen ve Tekirdağ bağcılığında önemli bir yere sahip olan şarabın niteliğinin farklılaşmasını ve her bir işletmenin turistik ürün olarak sundukları şarabı kendi markalarıyla üretmelerini sağlamıştır.

Traklar dönemine (M.Ö. 4000-1200) kadar uzanan bağcılık, Osmanlı klasik döneminde tahıl üretiminden sonra uğraşılan ve ihtiyaç haricinde pazara yönelik üretim faaliyetlerinden biri olmuştur (Demirbükler, 1983:14, Göktepe, 2012:225). Köylerde 15. yy'dan itibaren yaygınlaşmaya başlamış olan ve 16 yüzyılda Tekirdağ köylerinin hemen hepsinde bulunan bağlar, daha çok Tekirdağ merkezine yakın, Rodosuc (Tekirdağ) ve Banados (Barbaros) arasında yer almakta idi (Ateş, 2009:273). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Cihan Bağı olarak nitelendirildiği yörede, sahanın bağlarının çokluğuna ithafta bulunmuştur (Kahraman (EÇS), 2011:753-760). Macar Prensi II Ferenc Rakoczi'nin mültecilik yıllarında yanında bulunan yazar Kelemen Mikes'in 1720'de

(Tekirdağ'da) kaleme aldığı mektubunda "...Sırtlarda o kadar çok bağ var ki, başka yerde ancak bir vilayette bu kadarı bulunur" şeklindeki ifadesiyle sahanın bağıcılığına atıfta bulunmuştur (Mikes, 2014:52). Klasik dönemden itibaren başta merkez kaza ve çevresindeki büyük kasabaların etrafında yoğunlaşan bağların, 19. yy'da üreticilerin kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik birkaç dönümlü sınırlı olduğu ve bunda Müslüman halk tarafından ekonomik getirisi açısından önemsenen bir ekonomik faaliyet olarak görülmediği buna karşın, gayrimüslim halkın kendi alkol ihtiyaçlarına yönelik bağıcılığı sürdürdükleri (Göktepe, 2012:311), Merkez kazasının Rum köylerinden Naip nahiyesi ve Kumbağı köyünün başlıca şarap üretim merkezleri olduğu belirtilmiştir (Ekin ve Kanal, 2014:121). Üzüm üretimin fazla olduğu senelerde Tekfurdağı Limanından İstanbul ve diğer Osmanlı şehirlerine sevkîyat da gerçekleştirilmiştir (Edirne Vilayeti Salnamesi, 1317:495).

1800'lü yılların ikinci yarısında Fransa'dan Avrupa kıtasına yayılan filoksera hastalığının Avrupa bağlarını etkilemesiyle, Avrupalı üreticiler hastalık geçene kadar Anadolu topraklarında üretime başlamışlardır. Osmanlı Devleti, hastalıkla mücadele için ilk nizamnameyi 1880 yılında uygulamaya koymuş ve yerli türlerin Amerikan asmalarına aşılınmasıyla, İstanbul, İzmir ve Manisa'da fidanlıklar kurulmuştur. Osmanlı döneminde kurulan fidanlıklarda üretim devam ederken, Cumhuriyet döneminde de 1933 yılına kadar Tekirdağ'da dahil yeni fidanlıklar oluşturulmuştur (Keskin, 2015:479). Cumhuriyet dönemi öncesinde geniş bir alana sahip olan üzüm bağları, İmparatorluğun son yıllarında demiryolu ağını takip ederek ülke topraklarına ulaşan filoksera hastalığının etkisi ve bağıcılık yapan şarap üretimiyle ilgilenen Rum nüfusun göç etmesiyle azalmıştır (Arıncı, 2011:497).

Mübadelede sonucunda Rumlardan kalan bağlar ve şarap imalathanelerinin varlığı, 1931 yılında Tekel Şarap ve İçki Fabrikasının Tekirdağ'da kurulmasını sağlamıştır. 2.5 milyon litre üretim kapasitesi ile inşa edilen tesisin zamanla kapasitesi artırılıp, fabrikadan kıyıya döşenen 550 metrelik boru hattından iskeleye yanaşan şarap tankerlerine doldurularak yurtdışına (İsveç, Norveç, Fransa, İngiltere ve Almanya) dökme şarap ihraç edilmiştir (Yardımcı, 2003). Şarap fabrikası yörenin bağlarını canlandırırken yeni şarap tesislerinin de kurulması yöre istihdamına katkı sağlamıştır. Özelleştirme dönemi sonrası rakı üretimiyle (Tekirdağ Rakı Fabrikası) işletilmeye devam eden fabrikanın, 2014 yılında özelleştirilmesi ile taşınma sürecine girilmiş ve 2017 yılında tüm faaliyetleri durdurulmuştur (Sözcü, 2017). Hem TEKEL'in 2003 yılı alkollü içkiler biriminin özelleştirilme dönemi sonrası ekonomik kaynaklı sorunlar, hem de Tekirdağ Rakı Fabrikası'nın özelleştirilip taşınması yöre bağıcılığını olumsuz yönde etkilemiştir.

Sahadaki bağıcılık faaliyetlerini canlandırmak ve bu kültürü yaşatmak için son yıllarda bağıcılık ve şarap turizmüne yönelik bazı kurum ve kuruluşların öncülüğünde organizasyonlar düzenlenmektedir. Bunlar; Şarköy, Süleymanpaşa ve Marmara Ereğlisi ilçelerinden birkaç butik üreticinin dahil olduğu Bağ Rotası Projesi ve il genelinde yetiştirilen üzüm ve bundan elde edilen ürünlerin tanıtımı için Trakya Bağ Bozumu ve Ekoloji Festivali'dir. Eylül ayının ilk haftası Tekirdağ'da kutlanan ve üç gün süren festivalin ilki 2015 yılında gerçekleştirilmiştir. Ayrıca rotada bulunan Şato Kalpak Bağları bünyesinde ise şarabın sanatsal yönüne vurgu yapan uluslararası sanat festivali düzenlenmektedir.

Bağların ürünü olan üzüm, birçok üretim çeşitliliğine sahiptir. Üzüm; yaş ya da kurutulmuş meyve, şıra, şarap, üzüm suyu, komposto, hardaliye gibi içecekler ile sirke, pekmez, Tekirdağ'da *bulama* olarak isimlendirilen kıvamlı pekmezi, pekmezden pestil ve köme gibi üretim türleri ve yaprağından yapılan yiyecekler gibi çeşitli şekillerde tüketilmektedir. Hammadde bakımından zengin olan sahada üzümde; şarap, üzüm suyu, pekmez gibi başlıca ürünler elde edilir. Şarabın geçmişte tedavi amacıyla kullanıldığı bilinmekle birlikte, günümüzde de kırmızı şarap ve şarap bileşenlerinden polifenollerin, antioksidan özelliği gösterdiği bazı araştırmalarla desteklenmiş ve polifenollerin oldukça yoğun miktarda bulunduğu bir besin takviyesi olan enoant'ın varlığı tespit edilmiştir. Cabernet Sauvignon cinsi siyah üzümün sapı, kabuğu ve çekirdeğinden elde edilen ve hiçbir katkı maddesi ve alkol içermeyen enoant (Yıldız, 2007:65-66), 2016 yılından itibaren Hayrabolu'da üretilmeye başlanmıştır (Anonim, 2016). Kaliteli şaraplık üzüm çeşitlerinden biri olması ve enoant gibi yeni bir üretim alanında değerlendirilmesi, başta butik şarap üreticileri olmak üzere yöredeki bazı üreticileri de Cabernet Sauvignon cinsi üzüm yetiştiriciliğine sevk etmiştir.

4. Tekirdağ Bağ Turizmi Rotası

Kültürel özellikleri, doğal güzellikleri, coğrafi konumu, Asya'yı Avrupa'ya bağlayan güzergâh üzerinde ulaşım kolaylıklarıyla Tekirdağ, önemli turizm destinasyonlarından biridir. Deniz turizmi, kültür turizmi, kırsal turizm, agro turizm, ekoturizm, spor turizmi gibi turizm çeşitliliğine sahip Tekirdağ'da, bağıcılık turizmi de son yıllarda ilgi gören bir turizm türü olmuştur. Türkiye'de ilk ve öncü olan "Trakya Bağ Rotası Projesi", Trakya Kalkınma Ajansı hibe desteği ile Trakya Turizm İşletmeciler Derneği tarafından 2013 yılında başlatılmış ve 2014 yılında tamamlanmıştır. Proje kapsamında Tekirdağ, Kırklareli, Gelibolu dahilinde 12 butik şarap üreticisi yer almıştır. Şarabın en eski üretim bölgelerinden olan Trakya'da, şarap rotalarının belirlenerek turizm potansiyelinin harekete geçirilmesi ve bölgeyi ziyaret eden yerli ve yabancı turist sayısının artırılarak turizm sektörünün geliştirilmesi,

çevresel, sosyal ve ekonomik temellerin sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla taşıyan proje, bölgenin bağcılıktaki önemi vurgulama ve farkındalık oluşturmada büyük önem taşır. Aynı zamanda bu proje mevcut rotanın turlar kapsamına alınmasında da etkili olmuştur (Anonim, 2018).

Trakya Bağ Rotası dahilindeki 12 butik işletmesinden 7'si Tekirdağ ili sınırları içerisinde yer alır. Tekirdağ ili; Tekirdağ Bölgesi ve Şarköy Bölgesi olmak üzere iki bağ rotasına sahiptir. Şato Nuzun, Barel, Umurbey ve Barbare Bağları Tekirdağ Bölgesi içerisinde, Melen, Gülör, Şato Kalpak Bağları ise Şarköy Bölgesi içerisinde bulunur (Tablo 5, Tablo 6). Butik işletmeler, organik ve sürdürülebilir tarım çerçevesinde yürüttükleri bağcılık faaliyeti ile bölgenin şarap turizm rotasında bir marka olabilmesi için faaliyetlerini sürdürmektedirler.

Bağ rotası kapsamında bulunan butik işletmelerin bağ alanları 140-230 dekar arasında değişmektedir. Kurulum tarihleri ise 1990'lı yılların başına kadar uzanmaktadır. Üreticiler; Şato Nuzun gibi yurtdışında edinmiş oldukları tecrübeler ile kendi bağlarını oluşturmaları, Gülör gibi hobi amaçlı, Melen gibi aile geleneği sürdürme isteği şeklinde çeşitli amaçlarla butik işletmelerini kurmuşlardır. Tüm bu amaçların yanı sıra butik şarapçılık önemli bir gelir kaynağıdır. Yıllık değişkenlere (sıcaklık, yağış) bağlı olarak üretim 25 ile 100 bin şişe arasında değişir (Tablo 5, Tablo 6).

Bölgenin geleneksel bağcılık kültürü ve elverişli terroir yapısı, butik şarap üreticileri için cazibe merkezi olmasını sağlamıştır. Genellikle 2000'li yıllardan itibaren modern bağcılık anlayışıyla kurulan işletmeler vasıtasıyla da bölgenin şarapçılıktaki önemi vurgulanmaya başlanmıştır. Rota dahilinde ve sahada yer alan bağlar, güneş ve deniz (serinletici esintisi) kombinasyonundan yararlanabilmek için güney cephede kurulmuşlardır. Bağlarda şaraplık olarak yetiştirilen üzüm çeşitleri; Cabernet Sauvignon, Merlot, Pinot Noir, Syrah, Zindanfel, Öküzgözü, Chardonnay, Grenache, Tempranillo, Sangiovese, Montepulciano, Malbec, Petit Verdot, Cabernet Franc olup bunlardan; Cabernet Sauvignon, Merlot, Syrah tüm bağ alanlarında yetiştirilmektedir (Tablo 5, Tablo 6). Bu üzüm çeşitlerinin tercih edilmesinde sahaya en iyi uyum sağlayan yüksek kalitede türler olması, kaliteli şaraplar elde edilmesi ve şarap sektöründe tanınmalarının payı büyüktür.

İşletme sahipleri, yer seçimi ve üretim aşamasında, uzman görüşler öncülüğünde, kendi markalarını oluşturup, ürünlerini tüketiciye sunmaktadırlar. Rota kapsamındaki bağ alanlarının hepsinde modern tekniklerle üretim yapılmakta ve telli terbiye sistemi uygulanmaktadır. Böylece budama esnasında ürüne müdahale ve hasat zamanında toplama kolaylığı, ürünün yerle temasını engelleme, rahat havalandırma olanağı ve ziyaretçiler için de bağ alanlarını rahatça dolaşabilme kolaylığı sağlanmıştır. Rotadaki butik üreticilerin belirttiği *şato tipi üretim*; bağ alanları ile üretim tesislerinin bir arada olması ve üreticilerin sadece kendi bağlarının ürününü kullanmaları şeklinde ifade edilmektedir. Şarabın kalitesini korumak için butik işletmelerin büyük kısmı sadece kendi ürettikleri üzümlerini değerlendirmekte, bazı üreticiler ise dışardan da üzüm almaktadırlar.

Hasat, eylül ayında yapılmakla beraber havaların sıcak gitmesi durumunda ağustos sonunda da başlayabilmektedir. Hasat ayı aynı zamanda ziyaretçi ve turistlerin de en yoğun olduğu aydır. Ticari amaçlı ziyaretler tüm yıla yayılmış olmakla birlikte özellikle yazlıkçılar, yaz döneminde bağlardaki hareketliliği artırmaktadır. Haftalık ziyaretçi sayısı yaklaşık 100 kişi kadar olup, ziyaretler kış döneminde azalırken, yaz döneminde artarak özellikle restoran bulunan bağlarda 250 kişiye kadar çıkmaktadır. En fazla ziyaretçi İstanbul'dan gelmektedir. Bunda İstanbul gibi büyük bir metropole yakınlık, kolay ulaşılabilirlik ve İstanbul'un turların başlangıç noktasını oluşturmasının etkileri açıktır. Yabancı turistlerin büyük çoğunluğunu, İstanbul'da bulunan ülke konsolosluklarında çalışanlar oluşturmaktadır.

Bağ turizminde esas ürün şaraptır. Katılımcıların önceliği şarabı yapıldığı yerde tatmaktır. Bununla birlikte yöresel lezzetleri tanıma, tatma, bağ bozumu zamanına denk gelmişse bu sürece dahil olma, şarap üretim tesislerini görmek ve süreç hakkında bilgi almak, günlük rutinden uzaklaşma, dinlenme, bağ alanlarında vakit geçirmek ve müze ziyaretlerinde bulunmak gibi faaliyetleri kapsamaktadır. Günü birlik turlar, İstanbul'dan hareket edilerek, bağ gezisi (tur kapsamında bulunanların birkaçı) şehir turu ve müze ziyaretleri şeklinde gerçekleştirilmektedir.

Tekirdağ bölgesinde konaklama yapılabilecek tek yer Barbare bağlarıdır. Barel bağ alanında bir restoran bulunmakta, Şato Nuzun ve Umurbey bağlarında satış yapılmaktadır. Şarköy bölgesinde, Melen bağları konaklama ve restoran hizmeti sunarken, Şato Kalpak ve Gülör bağlarında ise satış yapılmaktadır. Gülör Bağları rota kapsamında yer almasına karşın tur programları içerisinde yer almamakta, sadece özel misafir gruplarını ağırlamaktadır.

Tekirdağ turizm yelpazesinde öne çıkan ve yaz mevsimi ile sınırlı olan deniz turizmine alternatif olarak bağ turizmi tüm yıl gerçekleştirilebilen bir turizm çeşididir. Bağlar, tur dahilinde gelenlere, şahsi ziyaretçilere ve özel organizasyonlara ev sahipliği yapmaktadır. Günübirlik ziyaretler en yaygın olanıdır. Komşu illerle yakınlık ve ulaşım kolaylığı günübirlik ziyaretleri mümkün kılmıştır.

4.1 Tekirdağ Bölgesi Bağları

Rota dahilinde dört butik işletmeden, Şato Nuzun Bağları Marmara Ereğlisi'nde, Barel, Umurbey ve Barbare Bağları ise Süleymanpaşa ilçesinde yer alır. Güney cephede konumlanmış olan bağlar, genel olarak aynı iklim ve toprak yapısına sahip olsalar da çevresel şartların farklılığı ve mikroiklim değişikliği, aynı cins üzümler yetiştirilse bile her bir butik üreticinin şaraba kattığı yorumun farklı olması, işletmelere ait marka ürünleri ortaya çıkartmıştır. Şarap tutkunlarının üzümler şaraba dönüşüm serüvenine dahil olmak istemeleri bağlara olan ilgiyi artırmıştır. Ayrıca bağların sakinliği, doğayla iç içe konsepti, cazibesini artırmış özellikle konaklama imkânı olanlar ise kısa süreli tatil için tercih edilmeye başlanmıştır.

Marmara Ereğlisi, Çeşmeli kırsal mahallesinde yer alan Şato Nuzun Bağları 2005 yılında kurulmuştur. Bağın kurulduğu alanda eğim, bakı gibi faktörler; farklı üzümler türlerinin uygun iklimi sağlayan parselde yetiştirilmesine imkân sağlamıştır (Anonim, 2018). Bağın izole üretim alanına sahip olması organik üretimi mümkün kılmıştır. Sıcaklık, yağış gibi değişkenlere bağlı olarak yıllık üretim artmakta ya da müdahale ile kaliteyi sürdürebilmek için seyreltme işlemi ile azaltılmaktadır. Özellikle kuraklık olduğu dönemlerde toprağa düşen suyun yeterli olabilmesi için seyreltme işlemi yapılmaktadır. Tur dahilinde gelen ziyaretçilere bağ ve şaraphane gezdirilmekte, üretim süreci hakkında bilgilendirme ve tadım hizmeti verilmekte, ziyaretçiler dilerler ise teras, çardak veya bağ alanında zaman geçirebilmektedirler. 146 da bağ alanının yarısında üretim yapılmakta ve sadece kırmızı şarap üretimi gerçekleştirilmektedir. İstanbul yolu üzerinde ilk butik işletme olması nedeniyle genellikle turların ilk uğrak yeridir.

Foto 1: Şato Nuzun ve Barbare bağlarından bir görünüm

Süleymanpaşa ilçesi Karaevli kırsal mahallesinde yer alan Barel Bağları 2000 yılında kurulmaya başlanmıştır. 150 dekarlık bağ alanında 2015 yılında açılan restoranıyla hizmet vermeye başlamıştır. Restoranın varlığı gelen ziyaretçi sayısını da artırmış başta İstanbul olmak üzere çevre illerden ziyaretler gerçekleştirilmektedir. Restoran hizmeti şarap tadımlarının yanı sıra yöresel ürünlerin de tanıtılmasında önemli rol oynamaktadır.

Yazır kırsal mahallesinde yer alan Umurbey Bağları 1993 yılında kurulmuş olup, 140 dekar alanda bağcılık yapılmaktadır. Bağ evi, kırsal mahalle yerleşim alanı içerisinde, bağ alanı ise yaklaşık 500 m mesafede bulunur. Turla gelenler için şaraphane gezisi ve süreç anlatılır, tadım yapılmayıp sadece satış gerçekleştirilmektedir.

Yazır kırsal mahallesinde 2001-2003 yıllarını kapsayan dikim aşaması ile 230 dekar alan üzerine kurulmuş olan Barbare bağları, 2013 yılında açılan 39 yatak kapasiteli butik oteli ve restoranı ile hizmet sunmaktadır. Konaklama imkânı ve restoran hizmeti ziyaretçi sayısını da etkilemektedir. Tekirdağ bölgesi bağlarında konaklama hizmeti sunan tek butik işletmedir.

Foto 2: Şaraphaneden görüntüler (Umurbey Butik İşletmesi)

Tablo 5: Tekirdağ Bağ Rotası Butik İşletmeleri, Alan (da) ve Üretim Değerleri (Standart şişe ölçüsü 75 cl)

Bağlar	Kuruluş Tarihi	Alan (da)	Yetiştirilen Üzüm Çeşitleri	Yıllık Üretim (bin şişe)
Şato Nuzun	2005	146	Cabernet Sauvignon, Merlot, Pinot Noir, Syrah, Zindanfel, Öküzgözü	25
Barel	1997	150	Cabernet Sauvignon, Merlot, Syrah, Chardonnay	55
Umurbey	1993	140	Sauvignon Blanc, Chardonnay, Merlot, Syrah, Cabernet Sauvignon	100
Barbare	2001	230	Cabernet Sauvignon, Merlot, Syrah, Grenache, Mourvedre	100

Kaynak: <http://www.trakyabagrotasi.com/>, saha araştırmalarında derlenmiştir.

4.2 Şarköy Bölgesi Bağları

Başta Mürefte olmak üzere Hoşköy, Güzelköy Trakya bağ rotasının önemli duraklarıdır. Bağ rotasına dahil butik işletmelerin yanı sıra birçok butik işletmenin bulunduğu Şarköy, ziyaretçiler için alternatiflerin fazla olduğu bir sahadır. Balabanoğlu ve İnan'ın yapmış olduğu bir araştırmada sahada 22 şarap işletmesi, Yüksek'in çalışmasında kaçak üretim ve vergi cezaları nedeni ile kapalı olan 12 şarap işletmesiyle birlikte toplam 32 şarap işletmesinin bulunduğu belirtilmiştir. Tekel'e bağlı tesislerin kurulması ve özel sektörün sahaya yönelmesi, bağcılık ve şarapçılığın gelişmesinde rol oynamış, her iki sektör de yörenin ekonomik kalkınması ve ülke ekonomisine katkısından dolayı önemli olmuştur (Balabanoğlu ve İnan, 1997:1-2, Yüksek, 2008:7).

Tarihi süreçte şarapları ve bunları taşıyacak amphoraları üreten Ganos kenti yerleşim alanında bulunan Hoşköy, günümüzde de bağcılık ve şarapçılığın en önemli destinasyonlarından biridir. Tekirdağ Arkeoloji ve Etnografya Müzesinde sergilenen, Şarköy açıklarında Ganos'un şarapları taşıyan binlerce amphoranın bulunduğu batıdan çıkarılan amphoralar bu sahanın bağcılık ve şarapçılık geçmişinden günümüze ulaşan kalıntılardan biridir. Bağcılık kültürünün oldukça eskiye uzandığı bir sahada, Şarköy'ün Hoşköy mahallesinde 150 dekar alanda kurulmuş olan Melen Bağları, kalıntıları bulunan St. Ioannis Manastırı ile doğa ve kültür kombinasyonunu birlikte sunmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar uzanan üretim serüveni sonraki kuşaklarca da devam ettirilmiştir. Şarap üretimi deniz kıyısında bulunan tarihi binada sürdürülmekte, bağ alanları ise denizden yaklaşık 600 m mesafede yer almaktadır (Anonim, 2020). 10 yatak kapasiteli konaklama odaları bulunan Melen bağları, turlara ve özel gruplara hizmet vermektedir.

Şarköy Eriklice kırsal mahallesinde 100 dekar alan üzerine 1993 yılında kurulmuş olan Gülör Bağları 1995 yılında üretime başlamıştır. Bulduğu sahada öncü üreticilerden ve ilk butik işletme olup sadece özel gruplara hizmet vermektedir. Üretim tesisi bağ alanı içerisinde yer alır.

Şarköy İğdebağları kırsalında, arazi tedarik süreci 1993 yılında başlamış olan Şato Kalpak Bağları, 2003 yılında kurulmaya başlamış ve ilk üretim 2013 yılında tüketiciye ulaştırılmıştır. Bağlar denizden yaklaşık 300 m yükseklikte, güney-güneybatı yönünde, çakıllı-kireçli toprak yapısına sahip, Marmara Denizi ve Saroz Körfezinin rüzgarlarına açık, ormanla çevrili bir yamaçta kurulmuştur. Şato Kalpak bağları yüksekte yer alması nedeniyle hasat ekim ayına kaymaktadır. Butik işletme son yıllarda doğa, bağ ve sanat bileşiminde uluslararası sanat festivali düzenleyerek, yörenin tanınmasına da katkıda bulunmaktadır.

Tablo 6: Şarköy Bağ Rotası Butik İşletmeler, Alan (da) ve Üretim Değerleri (Standart şişe ölçüsü 75 cl)

Bağlar	Kuruluş Tarihi	Alan (da)	Yetiştirilen Üzüm Çeşitleri	Yıllık Üretim (bin şişe)
Melen	2004	150	Cabernet Sauvignon, Merlot, Tempranillo, Syrah	55
Gülör	1993	100	Cabernet Sauvignon, Merlot, Sauvignon Blanc, Sangiovese, Montepulciano, Syrah, Malbec, Petit Verdot	100
Chateau Kalpak	2004	100	Cabernet Sauvignon, Merlot, Cabernet Franc, Petit Verdot	65

Kaynak: <http://www.trakyabagrotasi.com/>, saha araştırmalarında derlenmiştir.

Şarap turizmini de içine alan bağ turizmine katılımın en yoğun olduğu aylar, bağ bozum zamanı olan eylül ve ekim aylarıdır. Bununla birlikte katılımcılar doğanın keyfini sürmek, yöresel ürünlerin ve bağlardaki üretim tesislerinde üretilen şarapların yerinde tadımını yapmak için sonbahar aylarına ilaveten ağustos ayı ve yılın diğer tüm aylarında ziyarette bulunabilmektedir.

Bağcılık ve şarapçılık, üreticiye gelir sağlamasıyla birlikte bağ bozumunda çalışan işçiye, butik otel ya da pansiyonların, restoranların ya da başka ticaret hanelerin açılmasıyla istihdam alanları oluşturması, bu alanların ihtiyaçlarının yerel üreticinin ürünleriyle karşılanması, yöreye özgü ürünlerin satışı gibi ekonomik olarak bulunduğu yöreye hareketlilik getirmektedir (<http://www.trakyabagrotasi.com/proje>). Buldukları sahada istihdam imkânı sağlayan butik işletmelerde çalışan sayısı en az 2 en fazla 30'dur. Hasat zamanı çevre kırsal mahallelerden temin edilen işçilerle birlikte geçici istihdam oluşturmaktadır.

Turizmde en önemli alt yapı hizmetlerinden olan ulaşım açısından Tekirdağ oldukça avantajlı bir konumda bulunur. Asya'yı Avrupa'ya bağlayan karayolu güzergâhı üzerinde yer alması, İstanbul'a yakınlığı, Çorlu ve İstanbul havalimanından yurt içi ve yurt dışı uçuşları, aynı zamanda deniz yolu ile gün içinde karşılıklı seferler düzenlenerek Marmara Denizi'nin kuzey ve güney kıyısının birbirine bağlanması, yörenin ulaşılabilirliğini kolaylaştırmaktadır. Bağ rotasından Çorlu Havalimanına olan mesafe en yakın 15 km (Şato Nuzun), en uzak 148 (Chateau Kalpak) arasında değişmektedir. İstanbul Havaalanına olan mesafe ise yaklaşık 95 km ve 250 km arasında değişmektedir. Tekirdağ çevre illere ise; Kırklareli 117 km, Edirne 144 km, İstanbul 146 km, Çanakkale 168 km mesafededir.

Turizmin altyapı hizmetlerinden bir diğeri olan konaklama hizmeti bağ alanları bünyesinde oldukça sınırlı durumdadır. Her iki bağ rotası (Tekirdağ ve Şarköy) dahilinde iki butik işletme konaklama hizmeti sunmaktadır. Bunlardan 39 yatak kapasitesi ile Barbaros Bağ Evi (Barbare Bağları) Tekirdağ Bağ Rotası içinde, diğeri ise 10 kişilik yatak kapasitesi ile Melen Bağ Evi Şarköy Bağ Rotası içerisinde yer alır. Bunlar dışında hem Süleymanpaşa hem de Şarköy ilçelerinde otel ve pansiyonlar bulunur. Bağ bozumu zamanında ise özellikle Şarköy dahilindeki konaklama alanlarında doluluk oranları, rezervasyon zorunluluğunu gerektirir.

Yeme-içme hizmeti olarak, tadımlar haricinde restoran hizmeti sunan iki butik işletme Barel ve Barbare Bağlarıdır. Yöresel ürünler ağırlıklı menüler, ziyaretçilere sahanın yerel ürünlerini tanıma imkânı sağlamaktadır. Her iki işletme de özel organizasyonlar, toplantılar için bir alternatif oluşturmaktadır. Böylece aynı anda daha fazla kişiye hizmet verilmesi bu bağların tercih edilmesini de sağlamaktadır. Buna karşılık daha sakin mekân tercih edenler için ise tadım-satış hizmeti veren bağlar diğeri bir alternatifi oluşturmaktadır.

5. Sonuç

Tekirdağ, Trakya'da bağcılığın etkin bir şekilde yürütüldüğü illerin başında gelir. Bölgenin elverişli ekolojik koşulları neticesinde bağcılık halkın geçim kaynakları arasında yerini almıştır. Sofralık ve şaraplık üzüm çeşitlerinin yetiştirildiği ilde, şaraplık üzüm bağları, toplam bağ alanları içinde %66'lık bir orana sahiptir. Şaraplık üzüm bağ alanları ve bu bağlamda işletme sayısı bakımından Şarköy, Trakya'da da en önemli üretim sahasıdır.

Tekirdağ'da 1931 yılında açılan Şarap ve İçki Fabrikası yöre bağcılığını canlandırmıştır. İlde bağcılığın geliştirilmesi yönündeki teşvikler, yetiştirilecek üzüm çeşitlerinde üreticinin yönlendirilmesi, üreticinin ürününü kolayca satabilmesi, halkı bağcılığa özendirmiştir. Tekel'in özelleştirilme sürecinde yaşanan ekonomik kaynaklı problemler neticesinde, il genelindeki bağ alanlarında görülen gerileme, değerlendirmeye alınan on yıllık süreçte de %10'luk bir oranla devam etmiştir. Türkiye bağ alanlarının %4,9'luk kısmına sahip olan ve üretimin %5,2'sini gerçekleştiren Marmara bölgesinde, Tekirdağ alan ve üretim bakımından Sakarya ve Çanakkale'den sonra üçüncü sırada (37.971 da ve 39.558 ton üretim) gelir. İl dahilinde ise Şarköy ve Süleymanpaşa alan ve üretimi en fazla olan ilçelerdir. Aynı zamanda butik işletmelerin de yoğunlaştığı yerlerdir.

Bölgenin bağ turizm potansiyelini değerlendirmek ve şarap rotası olarak tanınması amacıyla 2014 yılında Trakya Bağ Rotası Projesi hayata geçirilmiştir. Trakya bünyesinde, 2 bağ rotası (Tekirdağ bölgesi, Şarköy bölgesi) Tekirdağ ilinde olmak üzere 4 farklı bağ rotası oluşturulmuştur. Yerli ve yabancı turistleri bölgeye çekebilmek için proje kapsamında, rota içindeki butik üreticiler hakkında bilgi veren broşür ve tanıtım filmleri hazırlanarak, yurt içi ve yurt dışında fuar, sergi gibi çeşitli organizasyonlarda tanıtım yapılmıştır.

Bağ turizminde bölgenin etkin ürünü şaraptır. Özel ilgiye hitap eden şarap turizmi; bağ ve şaraphane gezisi, üzümün şaraba dönüşme serüveni hakkında bilgilendirme ve tadım aktivitelerini barındırmaktadır. Katılımcılar ise ürünleri ürettikleri yerde tatmak, günlük rutinden uzaklaşmak, doğada vakit geçirmek, dinlenmek, hasat zamanına tanıklık etmek, yöresel lezzetleri tatmak gibi çeşitli amaçlarla bağları ziyaret etmektedirler. Mevcut rota kapsamında İstanbul merkezli günübirlik ya da birkaç günlük turlar düzenlenmektedir. Turlar dışında ise başta İstanbul olmak üzere çevre illerden özel araçları ile gelen ziyaretçiler mevcut rotayı ya da rota üzerinde yar alan diğer bağ alanlarını ziyaret edebilmektedirler. Tekirdağ'ın İstanbul gibi bir metropole yakınlığı ve ulaşım kolaylığı günübirlik ziyaretleri mümkün kılmakta ve en çok ziyaretçi İstanbul'dan gelmektedir.

Bağların terroir özellikleri, her bir bağ alanının özgün olmasını ve aynı üzüm çeşitleri yetiştirilse de yıllık değişkenler ve üreticinin kişisel deneyimleri, şarabın en önemli turistik ürün olduğu bağ turizmi rotasında, farklı karakterde şarapların ortaya çıkmasını ve butik işletmelerin kendi markalarını oluşturmasını sağlamıştır. Rota üzerindeki butik işletmeler bölgenin şarap turizminde önemli bir destinasyon merkezi olmasında etkin rol oynamaktadır. Trakya Bağ Rotası Projesine üye işletmelerin sayısı zaman içerisinde değişiklik göstermekle birlikte, yeni butik işletmelerin de katılımıyla rota giderek büyümektedir.

Bağlar şarap dışında yeşilliği, dinginliği, manzarası ile doğa içerisinde vakit geçirmek isteyenler için de uğrak yeri olmaktadır. Kahvaltı, yemek ya da kahve molası vermek isteyenlerin de uğradığı mekânlar olarak restoran hizmeti verenler öncelikli tercih edilmektedir. Rota bünyesinde restoran ve konaklama hizmeti sunan bağlar sınırlı sayıda olup, konaklama için çevre otel ya da pansiyonlar alternatif oluşturmaktadır. Bazı butik işletme sahipleri ayrı bir sektör olarak değerlendirdikleri restoran ve konaklama hizmetleri sunacakları bir tesis fikrine sıcak bakmamaktadır.

Butik işletmelerin çevreyle olan ilişkileri değerlendirildiğinde; özellikle şarap tadımı beraberinde sunulan peynir çeşitleri yörenin kendi ürünleri olup, bu ürün ve yeme-içme hizmeti veren işletmelerin diğer yöresel ürünleri yakın çevreden tedarik etmeleri, daimî çalışanlar dışında bağ bozumu esnasında çevre köylerden işçi temini, bağ turizmi için gelenlerin çevredeki yeme-içme ve konaklama hizmetlerinden yararlanması şeklinde sektöre hareketlilik getirmektedir. Bu açıdan bağ turizmi, yöre halkına sosyoekonomik yönden katkı sağlaması, alışılmış tarımsal faaliyetlerin ve geleneksel kültürün yaşatılması, sonraki nesillere aktarılabilmesi için geliştirilmesi ve desteklenmesi gereken önemli bir turizm çeşididir.

Sahaya uyum sağlaması, kaliteli şaraplar üretilmesi ve sektörde tanınmış olmaları, butik işletmeleri benzer üzüm çeşitlerini üretmeye yöneltirken, yerli üzüm cinslerinden üretilecek şaraplar özellikle yabancı turistler için alışılmadık dışında özgün olması nedeniyle ilgi çekici olabilir. Mevcut rota üzerinde ismi geçenlerin yanı sıra diğer butik işletmeler de ziyaretçiler için alternatif oluşturmakta ve şarap yapımında kullanılan ilkel aletlerin sergilendiği şarap müzeleri de sahayı cazip kılmaktadır. Bağ turizminin kırsal, doğa, tarım, gastronomi ve kültürel turizm gibi turizm özellikleri içermesi turist çeşitliliği ve devamlılığına katkı sağlamaktadır. Doğal avantajları ve kültürel birikimi ile Tekirdağ, yüksek bağ turizmi potansiyeli ile bağcılığın desteklenmesi ve sürdürülmesi gereken ülkemizin ender şarap rotasına sahip yerlerinden biridir.

KAYNAKÇA

- Alsancak Sırlı, B., Peşkirioğlu, M., Torunlar, H., Özaydın, K.A., Mermer, A., Kader, S., ... Kodal, S. (2015), Türkiye’de Üzüm (*Vitis spp.*) Yetiştirmeye uygun potansiyel alanların coğrafi bilgi sistemleri (CBS) teknikleri kullanılarak iklim ve topoğrafya faktörlerine göre belirlenmesi. *Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 21 (1)56-64.
- Anlı, R. E. (2006). Bağlar Güzeli: Üzüm ve Üzüm Kültürü (1), Özpallabıyıklar, S. (Ed.), İstanbul: Yapı Kredi Kültür ve Sanat Yayıncılık.
- Anonim (2016). Enoant, 5 Temmuz 2020 tarihinde <http://www.enoant.com.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Anonim (2018). Trakya Bağ Rotası, 17 Mayıs 2020 tarihinde <http://www.trakyabagrotasi.com/tekirdag-baglari/adresinden> edinilmiştir.
- Anonim (2020). Melen Bağları, 25 Eylül 2020 <http://www.melenwinery.com> adresinden edinilmiştir.
- Arınç, K. (2011). *Türkiye'nin Kıyı Bölgeleri*. Erzurum: Eser Ofset.
- Ateş, H. (2009). *Kuzey Marmara sahilleri ve ard alanında şehirleşmenin tarihi süreci: XVI-XVII. yüzyıllarda Tekirdağ ve yöresi*. (Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Balabanoğlu, A. & İnan, İ.H. (2000). Tekirdağ ili Şarköy ilçesinde bağcılık ve şarapçılık. IV Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 6-7 Eylül. Tekirdağ, Türkiye.
- Carlsen, J. (2004). A Review of global wine tourism research, *Journal of Wine Research*, 15 (1), 5-13.
- Demirbükler, Y. (1983). Toprak ve iklim özellikleri yönünden Trakya bölgesi bağcılığı, *XXIII. Dünya Meteoroloji Günü, Tarımsal Meteoroloji Semineri, 23-25 Mart 1983, (s.138-159)* Başbakanlık Devlet Meteoroloji Genel Müdürlüğü Yay.
- Doğanay, H. (2001). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Doğanay, H., Özdemir, Ü., Şahin, İ.F., 2020. Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya, Pegem Yayınları, Ankara.
- Edirne Vilayeti Salnamesi (1317). Edirne, Vilayet Matbaası.
- Ekin, Ü. & Kanal, H. (2014). Tekfurdağı Sancağı'nın sosyal ve ekonomik yapısı (1890-1902). *HUMANITAS*, 2 (4), 109-127.
- Food and Agriculture Organization of the United Nations (2020), Grape, 3 Haziran 2020 <http://www.fao.org/faostat/en/#data/QC> adresinden edinilmiştir.
- Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, (2013). Bağcılık Vizyon 2023 Eylem Planı, 26-27 Haziran 2013.
- Göktepe, K. (2012), *Tekirdağ sancağında tarımsal yapı (1840-1914)*. (Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Güngör, H. & Güngör, G.& Kiracı M.A.& Uğurlu M. (2012). Tekirdağ ili bağcılığında işletmelerin önemi ve geliştirme olanakları, 10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 5-7 Eylül, (s. 678-685). Konya.
- Gürkan, H. (2014). Asma bitkisinin tarih boyunca önemi ve günümüzdeki kullanımı, Bitirme Ödevi, Erciyes Üniversitesi.
- Hall, C.M., Longo, A.M., Mitchell, R. and Johnson, G. (2000) Wine tourism in New Zealand, in: C.M. Hall, L. Sharples, B. Cambourne and N. Macionis (eds), *Wine Tourism Around the World: Development, management and markets*, 150-176 Oxford: Elsevier Science.
- Kahraman S.A., (2011). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi 8. Kitap*. Yapı Kredi Yayınları. İstanbul: Acar Basım.
- Keskin, Ö. (2015). Üzümün Bağ Asmanın Kurdu: Osmanlı İmparatorluğu'nda filoksere ile mücadele. Tarih İncelemeleri Dergisi, XXX (2),479-505.
- Kiracı, M. A., Şenol, M. A. (2017). Türkiye bağcılığında ekonomik durum analizi. *Neveşehir Bilim ve Teknoloji Dergisi*, Kapadokya Ulusal Bağcılık Çalıştay Özel Sayı (6), 122-131.
- Koday, Z., Erhan, K. (2021). *Türkiye İdari Coğrafyası*. S. Doğanay, M. Alım (Ed.) Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası (s. 95-108) içinde, Ankara: Pegem Akademi.

- Köse, B., Çelik, S.A. (2017). Dünyada ve Türkiye’de bağcılık tarımı. *Uluslararası Kırsal ve Kalkınma Dergisi*, 1(2), 29-34.
- Mikes, K. (2006). *Türkiye Mektupları*. Sadrettin Karatay (Çev.). Sezai Kurt (Yeniden Gözden Geçirme), Tekirdağ: Tekirdağ Valiliği Yayını.
- Orhan, D. Ergun, F., Orhan N. (2011). Anadolu medeniyetlerinde asma (*Vitis vinifera* L.). *Tarihi Araştırmalar Dergisi*, 30(50), 69-80.
- Özçatalbaş, O. (2006). Türkiye’de kırsal turizm potansiyeli ve geliştirme olanakları. *Turizm ve Mimarlık Sempozyumu Bildiri Kitabı* içinde (s.1-12), Antalya.
- Özdemir, G. & Dülger Altınır, D. (2019). Gastronomi kavramları ve gastronomi turizmi üzerine bir inceleme. *ESBDER*, 12(1), 1-14.
- Soykan, F.(2003). Kırsal turizm ve Türkiye turizmi için önemi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 12(1), 1-11.
- Tarım ve Orman Bakanlığı (2019), Üzüm, 12 Haziran 2020 tarihinde <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge/Belgeler/> adresinden edinilmiştir.
- Uygur, S. & Akdu, U. (2009). Çiftlik turizmi, kırsal, tarım ve ekoturizminin kavramsal açıdan irdelenmesi. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1), 143-166.
- Yardımcı, B., (2003, Eylül 14), Tekirdağ’dan Avrupa’ya şarap boru hattı, *Milliyet*, 11 Kasım 2020 tarihinde <https://www.milliyet.com.tr/en/tekirdagdan-avrupaya-sarap-boru-hatti/> adresinden edinilmiştir.
- Yıldız, Ö.E. (2009). Türkiye’de şarap turizmi- çeşme örneğinde ürün geliştirme modeli. (Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Yıldız, S.D. (2007). Enoant ve sağlık üzerine etkileri. *Gıda Teknolojileri Elektronik Dergisi*, (1), 65-70.
- Yılmaz, F. (2018). *Trakya’da bağcılık yapan tarım işletmelerinin ekonomik analizi ve planlanması*, (Doktora tezi, Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Yüksek, P. (2008). *Tekirdağ ili Şarköy ilçesinde şarap işletmeleri ile üzüm üreticilerinin çeşit seçimlerini etkileyen faktörlerin karşılaştırılmalı analizi*, (Yüksek lisans tezi, Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- 86 yıllık tarihi fabrika kapandı (2017, 14 Ağustos), *Sözcü*, 11 Kasım 2020 <https://www.sozcu.com.tr/2017/ekonomi/tekirdag/> adresinden edinilmiştir.